

8.

JOSZEF BEN ADAM (1630-1658)

1645-1658

*De minekutána haragra ingerelték volt atyáink a mennynek Istenét,
adá őket a Babilóniabeli Káldeus királynak, Nabukodonozornak kezébe,
a ki e házat lerontotta, és a népet Babilóniába rabságra vitte.**

* Ezsdr 5.12

1645. december 28-án este, az Érabrányból Margittára hazatérő zsidók hozták magukkal Efraim, Ádám és Józsué holttestét. Taria összerogyott, fiai vonszolták be a házba, a telepen pedig nagy jajveszékélés vette kezdetét.

Másnap Efraim az anyjával maradt, míg Jozsef kiment a Berettyóra, megnézni a baleset helyszínét. A felborult szekérről leszakadt darabkák, és néhány tárgy jelezte a szörnyű esemény bekövetkeztét. Jozsef megtalálta azt a helyet is, ahol az atyja feküdt, és véletlenül észrevette, hogy a sárból kiszikadt emberforma mellett egy szó van a sárba karcolva: Tóra.

December 30-án temették el Efraimot, Ádámot és Józsuét. Jozsef és testvére sokáig gyászolta atyját és nagyatyját az Írás szerint:

Így szól az Úr Isten:

*Azon a napon, a melyen sírba aláméne,
gyászba öltöttem miatta a mélység vizeit,
és megtartóztatám folyóikat, úgy hogy a sok víz elzáraték,
s meggyászoltatám őt a Libánonnal, és a mező minden fája elepede miatta.**

* Ezék 31,15

1646 tavaszán Jozsef néhány rokonával kísérve Budára ment, hogy felszámolja nagyatyja hagyatékát, és megszüntesse az ottani kereskedést. Budán kiderült, hogy Efraim halálhírére, -ami hamarabb a városba ért, mint Jozsefék, - széthordták a kereskedésből a készleteket, alig maradt bent valami. Ami maradt, azt néhány jó szomszéd menekítette ki, majd adta vissza Jozsefnek. A városban eltelt hónap alatt Jozsef rendezte Efraim tartozásait, behajtotta követeléseit és hivatalosan is lemondott a kereskedelmi jogról. Elhagyta a várost.

Július közepén értek haza, ahol Taria izgatottan mutogatott egy levelet Jozsefnek. A levél Jerevából jött, állítólag arra a levélre válaszként, amit Ádám még halála előtt indított útra. Egyik kereskedő megtalálta Taria rokonait, ezek most hívták vérüket, hogy térjen vissza hozzájuk családjával, ha a megélhetés és az élet megnehezül Magyarországon. Taria, aki a gyászt nem tudta levetni magáról egy percre sem, már összecsomagolt és Jozsefre bízta

a döntést: mennek vagy maradnak? Jozsef nem értette, hogyan lehet ennyire elkeseredett és nemtörődöm az anyja, és szilárdan kitartott amellett, hogy Margittán maradnak és folytatják őseinek művét.

Taria két hónapon át nem szólt fiához ezek után. Jozsef pedig tiszteletben tartotta anyja szenvedését és elfordulását, mert mint mondotta, meg van írva:

*Az ő anyját és atyját minden ember tisztelje,
és az én szombatjaimat megtartsátok.
Én vagyok az Úr, a ti Istenetek.**

* 3Móz 19,3

Atyja halott volt, anyja elfordult tőle, testvére pedig nem értetett a kereskedéshez, ezért Jozsef kénytelen volt egészében kezébe venni a családi üzletet. Nehéz idők jártak felette, sok kiadás után csekélyke bevétel jutott vissza kezeihez.

Egy hatalmas augusztusi esőzés után Jozsef a háza elé állva látta, hogy ível az égbe a szivárvány, és ekkor eszébe jutott két dolog. Az egyik, hogy atyja felhívta a figyelmét arra, hogy az Istennel megkötött szövetség jele a szivárvány, a másik pedig, hogy atyja halála előtt a sárba a Tóra feliratot karcolta. Hirtelen ötlettel elővette a használaton kívüli családi Tórát, megnyitotta a szövetség szövegénél, és csodák csodájára egy pergamen esett a lábai elé, melyen felismerte atyja írását, amely arról szólt, hogy a családi vagyont Margitta környékén hol rejtette el.

Jozsef elhatározta, hogy a titok nyomába ered, és azt senkinek nem mondja el. Bízott abban, hogy ha megtalálja a vagyont, azt annak rendje és módja szerint osztja majd meg fivérével. Azt mondta magában:

*Mert minden cselekedetet az Isten ítéletre előhoz,
minden titkos dologgal, akár jó, akár gonosz legyen az.**

* Préd 12,16

Aztán pedig saját mértékletességéért imádkozott eképp:

*Ne add meg Uram, a mit a gonosz kíván;
rossz szándékát ne segítsd elő, mert felfuvalkodik!
Szela.**

* Zsolt. 140,9

Jozsef egy hónapon át járta a környéket, míg Érszöllös határában rá nem bukkant egy kígyózó földútra, mely egy kis barlangot övezett. Itt előkerült egy láda, amelyben a remélt kincs rejtett. Jozsef hálás szívvel dicsérte az Urat:

*Dicsérem az Istennek nevét énekkel, és magasztalom hálaadással.**

* Zsolt 69,31

Joszeff hazament és a kincsből kifizette a saját és testvére adósságait, új lovakat vett, posztót és egyéb árut halmozott fel, megerősítette a házat, és felruházta családját. Ezt követően békességben és gazdagságban éltek, Joszeff pedig nem kereste meg a többi kincset, hátha a jövőben újra szűkösségbe kerülnének.

1646 decemberében, Joszeff a Tórába rejtett pergamen hátoldalára felírta azt a nemzetségsort, melyre atyja tanította meg néhány éve.

1647 elején Váradon volt dolga Joszeffnek, és megszállt egy fogadóban. Péntek este lévén elment Isten házába, ahol mint jövevényt egy helybeli zsidó meghívta házához. Ez az Immanuel egyébként Diószegre vándorolt be húsz évvel azelőtt Drinápolyból. Ott születtek gyermekei, eddig tizenkettő. Házát kinőtte a családja, ezért Váradra költözött.

Immanuelnek volt egy tizenhat éves lánya, Ráchel. A szombat beköszönte után a család nyugovóra tért, Joszeff pedig szállására ment. Másnap, mivel nem hagyta nyugodni Ráchel szépsége és kedvessége, Joszeff visszatért Immanuelhez, és megkérdezte, hogy leánya el van-e jegyezve valakivel. Mivel a lány nem volt még elkötelezve, Joszeff engedélyt kért és kapott az atyától, hogy a lánnyal beszéljen. Mikor kettesben maradtak, Joszeff végtelen zavarában csak egy versikét tudott elszavalni, majd sarkon fordult és elszaladt a háztól. Ráchel elgondolkodott a szavakon, melyeket hallott:

*Megsebesítetted az én szívemet, én húgom, jegyesem,
megsebesítetted az én szívemet a te szemeidnek egy tekintésével,
a te nyakadon való egy aranylánczczal!**

* Én 4,9

Ráchel szemérmes lány volt és tisztelte atyját, ezért nem hozta szóba Joszeff látogatását mindaddig, míg az rá nem kérdezett még aznap. Ráchelnek is tetszett a barna bőrű fiatal fiú, ezért Immanuel úgy határozott, hogy most ő keresi meg Joszeffet, és beleegyezését adja házasságukhoz. Várad határában érte utol Joszeffet, aki a szégyentől piros arccal hajtotta szekerét hazafelé. A két férfi szót értett egymással, és végül megegyeztek abban, hogy Joszeff minden héten a szombatot velük tölti, és három hónapon belül dönthetnek Ráhellal, hogy egybekelnek-e vagy sem.

Így történt. Joszeff 1647 februárjától április végéig Immanuel házában vendégeskedett a Sabbat megünneplésekor, majd május elején Ráchel biztatására megkérte a lány kezét az atyjától. A nyár az esküvő előkészítésével telt el. Ekkor tudta meg Immanuel, hogy lánya milyen gazdag és kiterjedt rokonságú férfihoz megy majd nőül.

1647. július 7-én Váradon tartották meg az esküvőt, amelyen százhuszan vettek részt: százan Joszeff, a többiek Ráchel részéről. A rabbi azzal adta össze őket, hogy megjegyezze: Vígasságnak és szabadulásnak szava van az igazak sátoraiban:

*Az Úrnak jobbkéze hatalmasan cselekedett!**

* Zsolt 118,15

A boldogság fénye a szűk és keserves esztendőök után bearanyozta Margitta népét: Jozsef és Ráchel öröme mindenkire békességet hozott és bizalommal tekintettek a jövő felé.

1648. június 11-én megszületett Áron (Aharon), Jozsef és Ráchel fia. A kisfiú nyakán egy vörös folt virított, és ez boldogsággal töltötte el az atyját, tudta, ezzel jelölt meg Isten néhányat atyái közül. Ebben az évben a kereskedés olyannyira jövedelmező volt, hogy Jozsef a ládikát teletöltötte javakkal és visszarejtette oda, ahonnan korábban elvette. Áldást látott cselekedetében, és nem merete elmondani senkinek; esztelennek tartották volna.

1649-ben Taria (aki már régen kibékült fiával) üzent Jerevánba, hogy Hágár országában oly jó soruk van, jöjjenek inkább a jereváni rokonok ide letelepedni. Jozsef és Efraim megígérte, hogy a betelepülőkkel jól fognak bánni és saját vagyonuk terhére segítik megállapodásukat e földön.

Taria testvére és annak családja meglepően hamar, 1649 decemberében érkezett Margittára. Ekkor a jövevényekkel együtt százötvenen lakták a telepet, mely gazdagságát jórészt Jozsef ügyeskedésének köszönhette. A jövevények egy év alatt betértek a zsidó közösségbe.

1650-ben Jozsef felvetette a telepen lakóknak, hogy veszélyt rejt magában az, ha híre megy egy ilyen közösségnek, mert ugyan az ozmán védelme alatt állnak, de nem mindenki fél az ilyen erőhatalomtól és talán fosztogatásra csábítja majd őket az a jólét, ami a telepen látható. A többiek elvetették Jozsef gondolatát, miszerint szét kellene költözniük vagy őrséget kellene állítaniuk, és Isten szándékaira bízták magukat: nem akarták jólétüket veszélyeztetni saját vagyonuk rovására. Jozsefnek időközben megszületett a kislánya, ezért a kérdést ő is feledni hagyta annyival, hogy az imádság majd megsegíti őket minden bajban:

*A mikor veszedelem jövend mi reánk, háború, ítélet, döghalál vagy éhség,
megállunk e házban előtted (mert a te neved e házban van)
és a mikor kiáltunk hozzád a mi nyomorúságainkban:
hallgass meg és szabadíts meg minket.*

2Krón 20.9

1654 októberében hatalmas vihar tört Margittára és a villám belecsapott az egyik ház falába, amely lánggra lobbant. Sokan megrémülve, egymást taposva futkostak össze-vissza és a világvégéről kiáltoztak, Jozsef azonban vizet öntött magára és az ajtót betörve berontott a fáklyaként égő házba, ahonnan két gyermekkel és anyjukkal a karjában jött vissza. A ház pillanatokkal később összedőlt és maga alá temette a bent élő család vagyonát. Áron atyja hősiességét néhány lépés távolságból figyelte, majd büszkén a nyakába vetette magát.

Joszefre ezt követően tört rá a félelem. Megértette, hogy mily kevésen múlik egy ember élete, ezért ezen az éjszakán elmondta a hatéves Áronnak atyái történetét. Annak ellenére, hogy kapkodott és zavart volt, Áron bizony sokat megjegyzett belőle. Másnap kérdéseivel próbálta atyját rávenni, hogy újra elmondja a történetet, de az szégyellve gyengeségét, későbbre kérte halasztani a krónikázást. Mint mondta Áronnak: „Majd, amikor már érett férfi leszel”.

1655 februárjában kiderült, az ozmánban nem lehet megbízni. A kereskedelmi jogot megvonták, és nehéz idők kezdtek járni. A telepen élők egy része úgy határozott, hogy Vilnába mennek ki, ezek áprilisban indultak. A megmaradottak összefogtak, közösen intézték ügyeiket, így végül is fenn tudták tartani magukat.

1656-ra Joszef megfáradt a mindennapi küzdelmekben. Jóleső irigységgel figyelte, ahogyan ikertestvére Efraim tanítgatja fiát, Áront és saját gyermekeit a Tórára, de tudta, hogy valakinek tennie kell hamarosan valamit, mert a helyzet nem tartható tovább. Joszef ebben az évben egész nyáron Margitta határában kóborolt, már híre ment annak, hogy megroppant az elméje, mivel senki nem tudta, hogy az elásott többi kincset keresi. Nem járt sikerrel, atyja nem számított azzal, hogy az utakat benőheti az erdő, elmoshatják a patakok és beomolhatnak a barlangok.

1657-ben valamiképpen jobbra fordult a helyzet, hadi mozgások voltak Erdélyben, ezért Joszefnek sikerült a háborúskodók mindegyikének beszállítania különféle áruit. Fél év múlva kölcsöneit visszafizette és úgy tűnt, újra beköszöntött a jólét Margittára. Ráchel újabb gyermeket szült férjének.

1658 tavaszán és nyarán már minden keservességnak nyoma vészett. Biztonságban éltek a telep lakói. Történt pedig, hogy augusztus végén Joszefnek dolga akadt Váradon. Mikor azzal végzett, egy fogadóban megállt pihenni és figyelmetlenül helyben számolta meg aznap jövedelmét. Egy ozmán telepedett mellé, akinek felkeltette figyelmét a gazdag zsidó. Mikor Joszef nem figyelt oda, az ozmán a poharába egy port töltött, amely megtette a dolgát: mielőtt Joszef az asztal alá esett volna, beszédes lett és elmondott mindent a telepről, a zsidókról és a vagyonukról.

Az ozmán pedig nem volt ozmán, hanem a krími tatároknak volt a be-súgója.

*És kiválasztja azt az Úr veszedelemre,
Izráelnek minden törzse közül,
a szövetségnek minden átka szerint,
a melyek meg vannak írva e törvénykönyvben.**

* 5Móz 29,21

1658. szeptember elején Joszef hiába vigasztalta Ráchelt, aki már he-tek óta rágta Joszef fülét, hogy menjenek el Margittáról Váradra Ráchel család-jához. Most, hogy hírül vették, hogy Köprülü Ahmed elfoglalta Jenő vá-

rát Zarándban, a veszedelem még közelebbinek látszott. Jozsef most is azzal nyugtatgatta ifjú feleségét, hogy a török is és a magyar, no meg az osztrák a tenyeréből eszik, a posztó, fűszer és aranykereskedésük oly módon virágzik, hogy a három ellenségnek csak egyazon érdeke lehet: a jelenlegi állapot fenntartása. Ráchel, Jozsef érvelését nem tudta elfogadni, de végül helyben maradtak.

Ugyanezen a napon, amikor Ráchel az állatokkal volt elfoglalva, Jozsef magához hívta Áront, elsőszülött fiát. Jozsef elmondta, hogy akármilyen történetekben a zivataros időkben, ha vele valami történne, vegye magához a Tórárt és vigyázzon rá. S ha majd minden jóra fordul, akkor vegye elő ismét és nyissa ki. A fiú nem értette, hogy atyja miért ilyen gondterhelt, hiszen családjuk jó egészségnek örvendett, vagy ötvenen lakták a környező házakat, és a kereskedelem is jól ment. Jozsef nem felelt gyermeke kérdéseire, mert újra megérkezett hozzájuk a már korábban látott vendég: Kristóf úrfi a deák, akitől Áron is sok érdekességet hallott a világ dolgairól.

Szeptember 9-én éjjel tánc és vígasság után feküdtek le, másnap hajnalban pedig útra kelt Kristóf úrfi, aki Nagyszebenbe kívánt menni.

Szeptember 10-én napfelkelte után egy órával a kolónia éktelen ordítózásra ébredt. A házak már lángoltak, mikor a férfiak és asszonyok az udvarba kirohantak. Szörnyű látvány fogadta őket. Mocskos szőrökbe öltözött tatárok törtek rájuk, és irgalmat nem ismerve kaszabolni kezdték őket aranyat és javakat követelve rajtuk.

Leírhatatlan pusztulás vette kezdetét. Áron látta, amint Jozsef egy villával ledöfte azt a tatárt, aki megbecsteleníteni próbálta a már halott hitvesét, Ráchelt, de már nem volt ideje arra, hogy egy másik tatár elől elugorjon: az a fejét leszelte a testéről. A megrészegült tatárok mindenkit legyilkoltak, akit csak elértek.

Jozsef és Ráchel teste egymásra borulva feküdt a sáros és vérrel áztott földön.

*De az én beszédeim és végzéseim,
a melyeket szolgálaim, a próféták által hirdettem:
nem beteljesedtek-é a ti atyáitokon?
És megtértek és azt mondták:
A mint elhatározta vala a Seregeknek Ura,
hogy a mi útaink és cselekedeteink szerint bánik velünk:
úgy bánt velünk. **

* Zak 1.6

*És mégis azt mondod: Mit tud az Isten;
megítélheti-é, a mi a homály mögött van?**

* Jób 22.13